

- ²⁶⁹ Thirring 1939a, 35–44.
²⁷⁰ Mendöl 1963, 404–427.
²⁷¹ Idézi Csatkai 1966, 211; Horváth 1982, 79–81.
²⁷² Dávidházy 1995.
²⁷³ Major 1991, 52.
²⁷⁴ The remnants of this ditch filled with water, as well as its one-time twists and turns figuring as plot boundaries can be clearly seen on the original sheets of the 1856 cadastral survey which serves as the basis of the A.1.1 Atlas map. This feature had already been recognized by Jenő Major, without paying much further attention to its role. It was István Dávidházy, who clarified that the ditch had been created and used by the weavers in the seventeenth to nineteenth centuries. See Major 1991, Note 122 and Dávidházy 1995, 270–275.
²⁷⁵ It has not been studied so far, in which part of the town those weavers from Iglau (Jihlava) settled, who sought refuge in Sopron in 1625–1626. Dávidházy mentions 13 masters, who came to the town to escape religious persecution and he also connects to founding of the weavers' guild to their initiative. Jenő Házi, however, identified only eight persons in the list of new burghers (Dávidházy 1989, 195; Dávidházy 1995, 270; Házi 1982, 995).
²⁷⁶ Dávidházy 1995; Dávidházy 1996, 243.
²⁷⁷ Quoted by Payr 1917, 289–290 from the foreword of Kristóf Lackner's essay *Salicetum Semproniense* (Vienna, 1626).
²⁷⁸ Csatkai 1938, 170.
²⁷⁹ Kücsán 2008a, 158–160.
²⁸⁰ Kücsán 2008a, 161–162.
²⁸¹ Dávid 1971, 28–29; Jankó 2008, Figs 2a and 3a; Kücsán 2008a, 166.
²⁸² Thirring 1939a, 178–182; Kücsán 2008a, 162, 165.
²⁸³ Jankó 2008.
²⁸⁴ Dávid 1971, 5; Kücsán 1993; Kücsán 1994; Kücsán 2005, 197–199.
²⁸⁵ The protocols of the town assembly meetings from 1724–1725 and the decree of the 1753 assembly, mentioned by Gusztáv Thirring and Jenő Szabó (without exact archival references), only refer to the smuggling of firewood, beer, wine and brandy (Thirring 1939a, 4; Szabó 1986, 22).
²⁸⁶ Thirring 1939a, 33.
²⁸⁷ Thirring 1939a, 34.
²⁸⁸ E.g. from 1856: MOL 578 207; and from 1862/63: SL Svk 32; Svk 33.
²⁸⁹ Holl 1997, 305.
²⁹⁰ Winkler G. 1974, 199–203. Further photos can be found in: SSz. 13 (1959), 258 and SSz. 18 (1964), 31.
²⁹¹ Németh I. 2005, 44–73; Horváth 1985, 132–133.
²⁹² Winkler G. 1988, 110–111.
²⁹³ Jankó 2008.

- ²⁹⁴ Thirring 1936, 421.
²⁹⁵ Horváth 1985, 138; Jankó 2004a, 159–164, 173.
²⁹⁶ Kubinszky 2003, 25–27; Winkler G. 1988, 22, 151–152, 178.
²⁹⁷ Other plans suggested the demolition of Szent György u. 13 between Szent György utca and the Várkerület, as well as Kolostor u. 13/Új u.16 between Új utca and Templom utca to ease communications, but these plans were not implemented. See e.g. Hárs 1940.
²⁹⁸ Bergmann 1939, 213, 220, 223; Bergmann 1940, 86–87. Interestingly, the relocation of wine-growers' houses remained and issue up to the 1960s: Winkler O. 1961, 102.
²⁹⁹ Horváth 1985, 127.
³⁰⁰ Németh I. 2005, 63–64, 72.
³⁰¹ Bergmann 1939, 212–214; Bergmann 1940, 77–78.
³⁰² Winkler G. 1988, 150.
³⁰³ Kubinszky 2003, 44, 105.
³⁰⁴ Kubinszky 2003, 26.
³⁰⁵ Molnár 1998, 346–349.; Molnár 2000, 76.
³⁰⁶ Bergmann 1939, 220, 224; Bergmann 1940, 76, 82, 85–86.
³⁰⁷ In earlier times, Várkerület itself was such an edge, a landmark dividing the inner town from the suburbs; by now, however, these formerly divided parts became functionally and partly visually unified. The separating role of Várkerület has diminished and it has rather become a self-contained part of the town.
³⁰⁸ Csapody 1959; Csapody 1987; Főző 1938; Májer 1985; Mollay 1960.
³⁰⁹ Kubinszky 2005, 42–45; Szabó 1984, 28–30; Szabó 1986, 4–8; Winkler G. 1993, 60–61; Winkler G. 2002, 380–382.
³¹⁰ Winkler G. 1993, 60.
³¹¹ Winkler G. 1993, 61–62; Winkler G. 2002, 382–395.
³¹² Kubinszky 2003, 60–66; Kubinszky 2001b; Szabó 1984, 34–41.
³¹³ Winkler G. 1974, 213–215; Winkler G. 1986. The situation has not improved much in our times.
³¹⁴ Kubinszky 2003, 77; Winkler O. 1957, 163.
³¹⁵ Winkler O. 1961, 105.
³¹⁶ Kubinszky 2003, 115–125.
³¹⁷ This means that the authorities did not consider the complete refurbishing or rebuilding of all houses in the given building blocks, they only paid attention to the adjustment of the new buildings.
³¹⁸ Kubinszky 2003, 83–87, 91–101.
³¹⁹ Simányi 1976; Winkler O. 1961, 99–100, 102.
³²⁰ Oszvald 2003.
³²¹ Jankó 2008.

Kommentárok a térképtáblákhoz

A soproni adófizetők számának és a kivetett éves rendes adó összegének alakulása, 1424–1686

Goda Károly

A mellékelt hat grafikon bemutatja az éves rendes adó kivetés alá vont és összeírt városi telkek tulajdonosainak és lakóinak (*Mitwohner*: nem tulajdonos családtag vagy bérlő) együttes számára, illetve a rájuk kivetett adó összegére vonatkozó kutatás eredményeit. Az 1424 és 1639 közötti több mint kétszáz éves időszakból 38 adójegyzék került feldolgozásra (ld. listájukat a tanulmány végén). Változatlan negyedhatárokkal számolva a belvárosban (*Stadt*) és a négy külvárosi negyedben (*Quartale primum*: Q1; *Quartale secundum*: Q2; *Quartale tertium*: Q3; *Quartale quartum*: Q4) külön-külön adtuk össze az *Itemmel* (telkek, illetve tulajdonosaik) és az *Ibidemmel* (lakók) jelölt személyeket, illetve a rájuk kivetett adót, amely számítási magyar forintban (fl.) került összesítésre (25. ábra). Az esetleges pénzrontásokat, illetve a vizsgált időszakban bekövetkező inflációs folyamatokat nem vettük figyelembe.

Az adójegyzékekben szereplő lakosság száma a vizsgált korszak kezdetén, 1440-ben viszonylag magas volt, ekkor az adófizetésre kötelezett tulajdonosok és lakók száma együttesen meghaladta a 800 főt (26.a ábra). A 15. század közepétől – az 1468 utáni húszéves növekedési szakasztól eltekintve – fokozatosan csökkent az adófizetők száma. A grafikonból egyértelműen kiderül, hogy az előbbi folyamat az 1490-es évektől felerősödött, majd az adófizető lakosság – miután közel ötven esztendeig 500 fő körül stabilizálódott – korábbi csúcsát az 1540-es években meginduló növekedés eredményeképpen az 1570-es évek végére érte el. Mivel a 16. század utolsó és a 17. század első negyede a szinte folyamatos növekedés jegyében telt, ezért az adófizetők száma az 1610-es évek végétől tartósan 1000 fő felett maradt.

A tulajdonosok száma az egyes városnegyedekben eltérő mértékben változott (26.b ábra). Míg a belvárosban és az első negyedben szinte az egész korszakban stabil, de igen lassú növekedés volt tapasztalható, addig a második, harmadik és negyedik negyed tulajdonosainak száma erőteljesen csökkent, majd később látványosan növekedett. A háztulajdonosokat tekintve a legnagyobb népességgel az egész korszakban a negyedik, míg a legkisebbel az első negyed rendelkezett. A második negyed szinte végig a második legnépesebb területi egységként szerepelt. Csökkenő sorrendben ezt követte az 1488 és 1570 közötti időszak előtt és után egymást váltva a harmadik negyed és a belváros.

Az adófizető lakók számának alakulásában összességében dinamikusabb változások figyelhetők meg (26.c ábra). Általánosságban elmondható, hogy 1490 után a lakók száma mindenütt drasztikusan lecsökkent, de már az 1460-as évektől kezdve mindegyik területi egység lakószáma

Commentaries on the Plates

The fluctuation of the number of taxpayers and the sum of the annual regular tax in Sopron, 1424–1686

Károly Goda

The six graphs displayed here show the changes in the number of house-owners and tenants (*Mitwohner*: tenant or family member who does not own a house) in Sopron who were obliged to pay the annual regular tax, as well as in the sum of tax levied on them. The research was based on 38 tax registers from the period between 1424 and 1639 (see the appended list). There are five geographic units concerned, the boundaries of which were considered as constant: the inner town ("Stadt") and the four suburban quarters ("*Quartale primum*": Q1; "*Quartale secundum*": Q2; "*Quartale tertium*": Q3; "*Quartale quartum*": Q4) (Fig. 25). In these, the number of taxpayers was added up in two categories: persons marked in the lists with "Item" (house-owners) and those marked with "Ibidem" (tenants); the levied tax was recalculated and added up in Hungarian Florins (fl). The eventual changes in the real value of money and the possible processes of inflation were not taken into account.

The number of taxable population was relatively high at the beginning of the research time period. In 1440 the aggregate number of house-owners and tenants was above 800 persons (Fig. 26a). From the middle of the fifteenth century onwards – apart from a twenty-year period of growth after 1468 – the number of taxpayers gradually decreased. The graph clearly shows that this process accelerated after 1490, which meant that the number of taxpayers stabilized at around 500 persons for about fifty years. A new period of growth began in the 1540s, as the result of which the numbers reached their former peak again by the end of the 1570s. The last quarter of the sixteenth and the first quarter of the seventeenth century brought along almost continuous growth, thus from the late 1610s the number of taxpayers remained stably above 1000 persons.

The number of house-owners changed at a different rate in the individual town quarters (Fig. 26b). In the inner town and Q1 very slow but steady growth can be observed throughout the whole research period. At the same time, the number of house-owners in Q2, Q3 and Q4 first sharply decreased and then noticeably increased. As far as absolute numbers are concerned, the most populous quarter was constantly Q4 and Q1 had the smallest number of house-owners. The second most populous unit was almost always Q2, followed in decreasing order by Q3 and the inner town, which changed places in the ranking after 1488 and 1570 respectively.

The number of taxpaying tenants changed more dynamically (Fig. 26c). The number of tenants changed drastically everywhere after 1490, but already from the 1460s this value showed a similar fluctuation in all

nagyon hasonló képet mutatott. Arányaiban a második negyedből tűntek el a legnagyobb számban a lakók. Az 1540-es évektől kezdve viszont mindenhol jelentős növekedés következett be számukban. Összegzésképpen elmondható, hogy a belvárosban és az első negyedben szinte kizárólag az adófizető lakók, míg a többi területi egység esetében együttesen az adófizető tulajdonosok és lakók számának jelentős csökkenése, majd komoly növekedése mutatta az 1490 és 1540 körül bekövetkező változásokat. Sopron adófizető lakosságának nagysága tehát a fent megnevezett csoportok számának változásától függött.

A kivetett adó 1440-ben volt a legnagyobb, amikor az adófizetésre kötelezett tulajdonosokra és lakókra kivetett összeg együttesen meghaladta a 2750 forintot (27.a ábra). Ezt követően a kivetett adó 1468-ra 500 forint alá zuhant. Egy húszesztendő növekedési szakaszt követően az 1490-es évek elejétől kezdve 1000 forint feletti értékről másfél évtized alatt 600 forint közelébe süllyedt ez a szám. Csak az 1530-as évek második felében kezdődött egy újabb, tartós növekedési szakasz, amelynek a csúcsként a kivetett összeg az 1560-as évek végére jutott el 2500 forintra. Újabb jelentős csökkenést követően a 2500 forintos szintet csupán az 1610-es évekre érték el. Az 1620-as évek végére az összeg jócskán meghaladta a 3500 forintot.

Az adófizető tulajdonosokra kirótt tétel az egyes területi egységek bontásában a belváros abszolút dominanciáját mutatta (27.b ábra). A belvárosi tulajdonosokra kivetett adóösszeg mindig – a 15. század közepén és végén, illetve a 16. század második felétől pedig jelentősen – meghaladta az egyes külvárosi negyedekben lakó tulajdonosokra kirótt adó nagyságát. Elmondható továbbá, hogy a fent bemutatott csökkenési és növekedési folyamatokban a döntő szerepet a belvárosi tétel változása okozta. Ugyan a 15. század közepén a külvárosi negyedek esetében is tapasztalható csökkenés, majd hosszú stagnálás után a 1540-es évektől mérsékelt növekedés, de mindez arányaiban korántsem mérhető a belvárosban bekövetkező változásokhoz. Ugyan a 16. század közepétől a második és a negyedik negyed a külváros többi részéhez viszonyítva erőteljesebben kivette a részét a növekedésből, de a város összes tulajdonosára kivetett adóösszeg változásait szinte teljes mértékben a belvárosi tétel alakulása befolyásolta.

A lakókra kirótt adó a teljes összeghez képest az egész korszakban meglehetősen szerény volt (27.c ábra). A meghatározó szerepet itt is a belvárosiak játszották mind a növekedési, mind a csökkenési szakaszokban. Így volt ez a 17. század elejétől is, amikor a külvárosi negyedek lakóira kivetett tétel is jelentős növekedést mutatott. Összegzésképpen megállapítható, hogy az egész városra kivetett összeg változása döntően a teljes vizsgált korszakban a belvárosi tulajdonosok adóterhének nagyságától függött. Mivel a belvárosi háztulajdonosok száma a vizsgált korszakban stagnált, illetve lassú növekedést mutatott, ezért a kivetett tételekben jelentkező látványos ingadozások a belvárosi tulajdonosok gazdasági teljesítőképességének alakulását is jelzik. A két bemutatott csökkenési, majd növekedési folyamat – azaz az adófizetők számának és a kivetett éves rendes adó összegének alakulása – ugyan párhuzamosan zajlott, mégsem állapítható meg közöttük közvetlen ok-okozati összefüggés. A teljes adófizető lakosság nagyságát ugyanis leginkább a lakók száma befolyásolta, míg az összes adófizetőre kivetett összeg érdemben szinte kizárólag a belvárosi tulajdonosokra kirótt tétel függvényében változott. A két jelenség együtt mutatja a Sopron biztosította társadalmi és gazdasági érvényesülési lehetőségek szűkülését és bővülését.

quarters. Proportionately Q2 suffered the greatest loss of tenants. From the 1540s, however, a significant increase can be observed in the number of tenants. Summing up the tendencies for both house-owners and tenants, one can see that in the inner town and Q1 it was almost exclusively the decline in the number of taxpaying tenants that caused the changes after 1490, whereas in the other suburban quarters both groups became less numerous. After 1540, the increase showed the same patterns. Thus the number of taxpayers in Sopron was dependent on the sum of changes in the groups outlined above.

The sum of the levied tax reached its first peak in 1440, when the sum levied on the taxpaying burghers and tenants was more than 2750 fl (Fig. 27a). Thereafter, by 1468, the levied tax decreased sharply to less than 500 fl. After a twenty-year period of growth, the sum increased to above 1000 fl, to decrease again from the early 1490s in the next fifteen years to around 600 fl. It was only from the second half of the 1530s that another, steadier period of growth began, the peak of which is marked in the late 1560s by a sum again reaching 2500 fl. This was followed by a decline, with the level of 2500 fl being reached again only in the 1610s. By the end of the 1620s, the sum was well above 3500 fl.

When examining the breakdown of the levied tax by the individual territorial units, one can see the absolute dominance of the inner town (Fig. 27b). The tax levied on the house-owners in the inner town was always higher than that applied to house-owners in any of the suburban quarters. At the end of the fifteenth as well as from the second half of the sixteenth century, this difference was overwhelming. This means that the processes of growth and decline described above were determined by the fluctuation of the tax levied on the inner town. Some decline can be observed in the middle of the fifteenth century in the suburban quarters as well, and after a long period of stagnation the same units showed a moderate increase from the 1540s; nevertheless, this is a far cry from the strong fluctuation that characterized the inner town. From the middle of the sixteenth century, Q2 and Q4 took a greater share in the overall increase than the other suburban quarters, but the sum to be paid by all house-owners of the town was still basically determined by the capacity of the inner town.

The tax levied on the tenants was quite insignificant compared to that of the house-owners (Fig. 27c). Here again, the inhabitants of the inner town played the decisive role, both in periods of growth and decline. The situation was similar from the beginning of the seventeenth century when even the sums levied on the suburban tenants show significant increase. Overall, in the entire period examined here, the fluctuation of the tax levied on the whole town was dependent on the taxpaying capacity of the house-owners in the inner town. Since the number of such persons was more or less constant or showed only moderate increases, the conspicuous fluctuations in the sums can mainly be ascribed to the changing economic strength of the house-owners in the inner town.

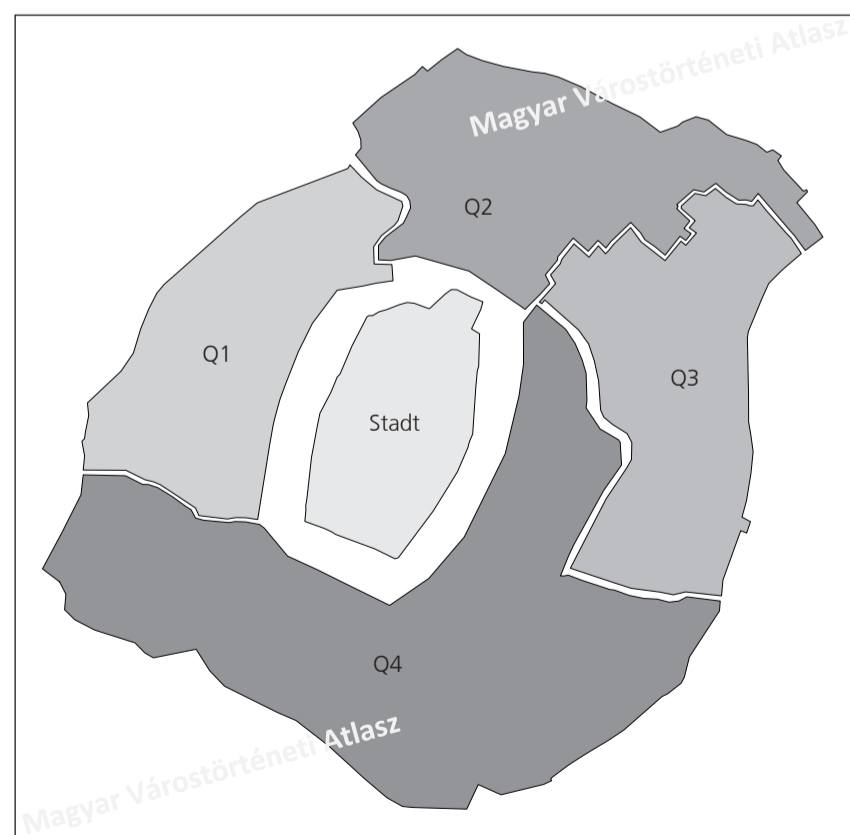
The two processes of decline and growth described here, that is, the fluctuation in the number of taxpayers and in the sum of the levied tax, occurred parallel to each other. Nevertheless, no immediate correlations of cause and effect can be detected behind them. The size of the taxpaying population was influenced first and foremost by the number of tenants, whereas the tax levied on all inhabitants changed almost exclusively with regard to the sums expected from the house-owners in the inner town. The two processes together show the broadening or narrowing of the career possibilities that the town of Sopron could offer to its residents in social and economic terms.

Felhasznált pénztörténeti tanulmányok /
Literature on the monetary history:
Baraczka 1969; Huszár 1970.

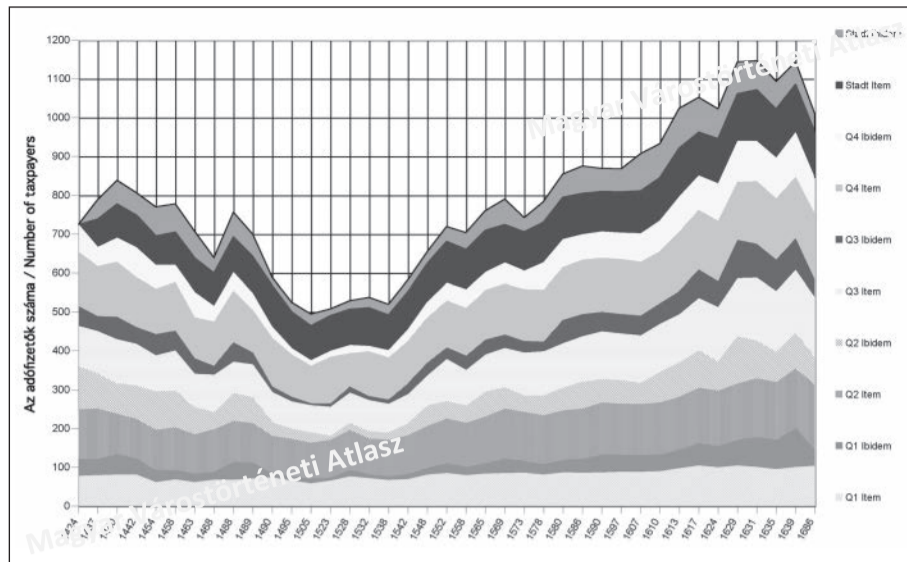
Az egyes feldolgozott jegyzékek /
Tax registers utilized for the research:

1424 (kiadása / edition: Házi II/2. 316–337.)
1437 (kiadása / edition: Házi II/3. 64–82.)
1440 (kiadása / edition: Házi II/3. 204–217.)
1442 (kiadása / edition: Házi II/3. 345–360.)
1454 (kiadása / edition: Házi II/4. 1–21.)
1458 (kiadása / edition: Házi II/4. 62–77.)
1463 (kiadása / edition: Házi II/4. 195–213.)
1468 (kiadása / edition: Házi II/4. 288–314.)
1488 (kiadása / edition: Házi II/4. 393–406.)
1489 (kiadása / edition: Házi II/4. 407–419.)
1490 (kiadása / edition: Házi II/5. 21–35.)
1495 (kiadása / edition: Házi II/5. 39–65.)
1505 (kiadása / edition: Házi II/5. 166–175.)
1523 (kiadása / edition: Házi II/5. 351–365.)
1528 (kiadása / edition: Mollay 1991b)
1532 (kiadása / edition: Mollay 1993d)

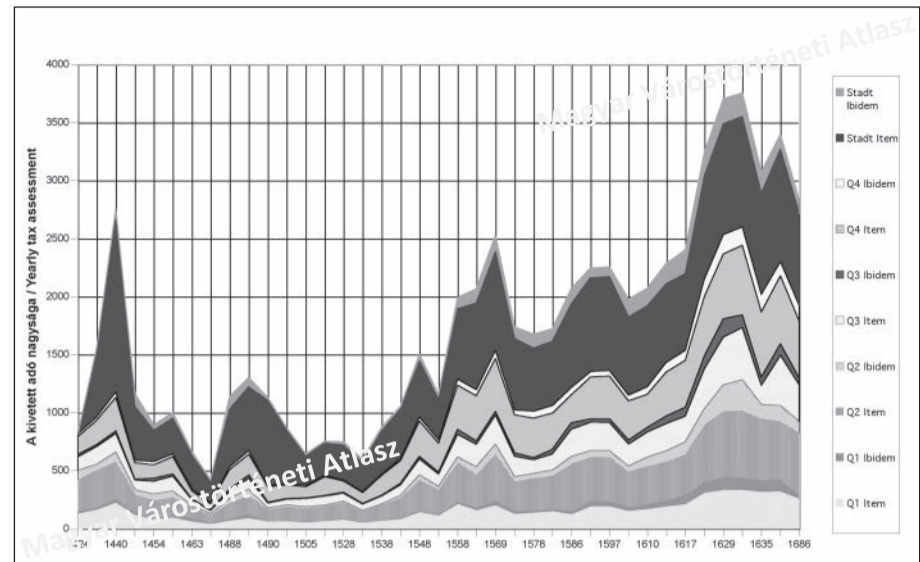
1538 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 1., 53.)
1542 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 2., 58.)
1548 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 2., 56.)
1552 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 3., 50.)
1558 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 2., 57.)
1565 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 3., 59.)
1569 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 3., 61.)
1573 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 3., 55.)
1578 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 4/2., 61.)
1580 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 3., 74.)
1586 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 5/3., 59.)
1590 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 4/9. 44.)
1597 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 5/11., 67.)
1607 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 1/6., 61.)
1610 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 1/9., 58.)
1613 (SVL, Oe Lad. XLII et RR nr. 5/21., 52.)
1617 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 1/15., 58.)
1624 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 2/5., 60.)
1629 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 2/10., 61.)
1631 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 2/14., 68.)
1635 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 2/10., 69.)
1639 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 2/22., 93.)
1686 (SVL, Oe Lad. XLIII et SS nr. 2/24.)

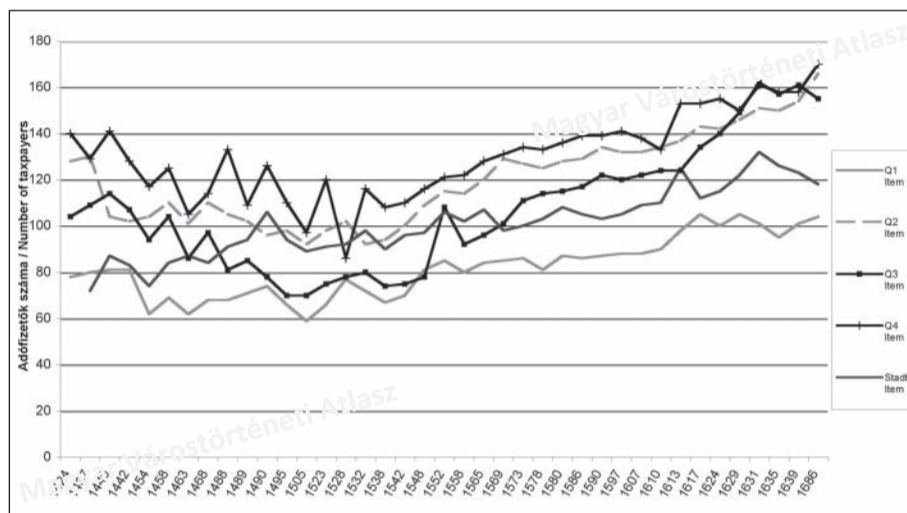
25. ábra. Adóztatási egységek Sopronban: a belváros és a külváros negyedei
Fig. 25 Tax-districts in Sopron: town centre and suburbs

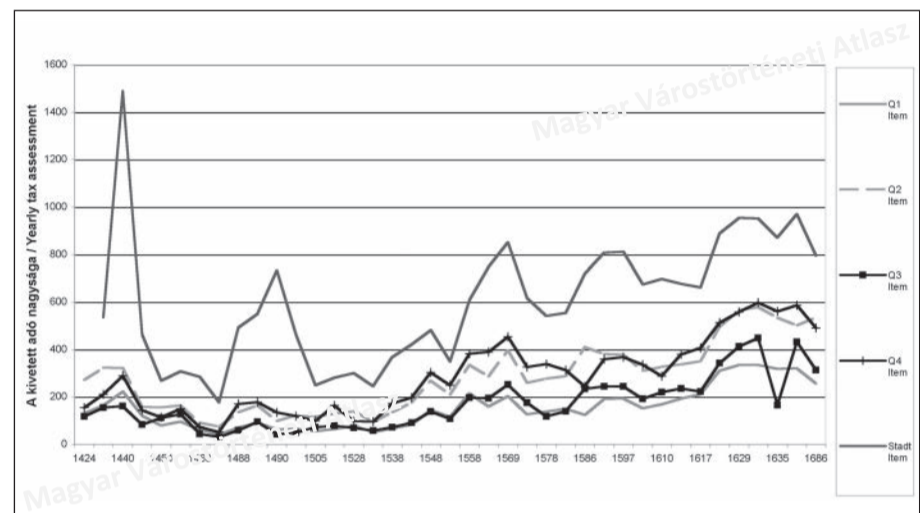
26.a ábra. A soproni adófizetők számának alakulása, 1424–1686 (összes adófizető)
 Fig. 26a Tax-paying households in Sopron, 1424–1686 (all taxpayers)

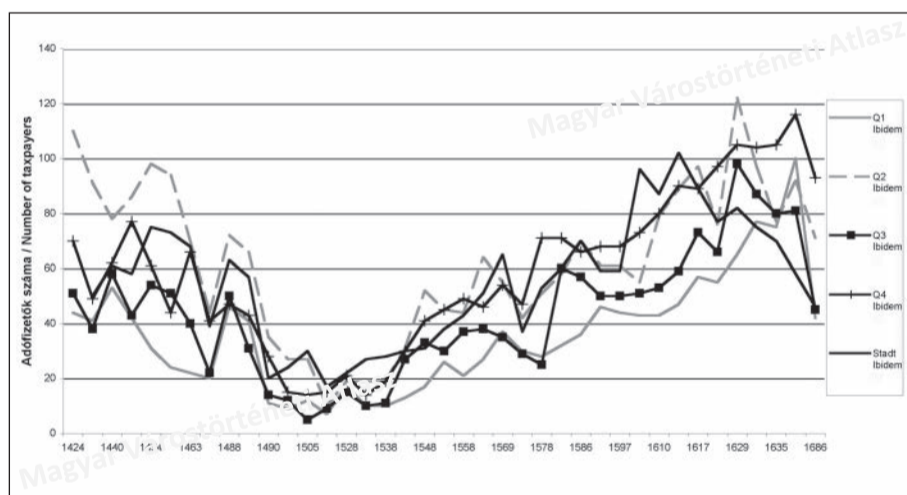
27.a ábra. A kivett éves rendes adó összegének alakulása, 1424–1686 (összes adófizető)
 Fig. 27a Yearly tax assessment in Sopron, 1424–1686 (all taxpayers)

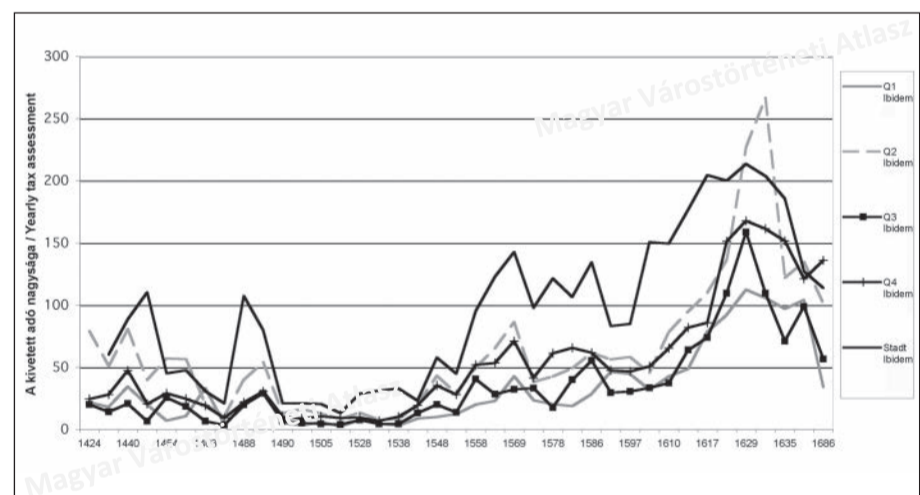
26.b ábra. A soproni adófizetők számának alakulása, 1424–1686 (csak tulajdonosok)
 Fig. 26b Taxpayers in Sopron, 1424–1686 (house-owners)

27.b ábra. A kivett éves rendes adó összegének alakulása, 1424–1686 (csak tulajdonosok)
 Fig. 27b Yearly tax assessment in Sopron, 1424–1686 (house-owners)

26.c ábra A soproni adófizetők számának alakulása, 1424–1686 (csak lakók)
 Fig. 26c Taxpayers in Sopron, 1424–1686 (tenants)

27.c ábra. A kivett éves rendes adó összegének alakulása, 1424–1686 (csak lakók)
 Fig. 27c Yearly tax assessment in Sopron, 1424–1686 (tenants)

A soproni városbírók és polgármesterek vezetői csoportjainak belvárosi telkei, 1480–1600 (Kísérőszöveg a B.1.2 táblához)

Goda Károly

Az itt bemutatott térkép az 1479/1480 és 1599/1600 között Sopronban főtisztviséget, azaz városbírói és/vagy polgármesteri pozíciót betöltő 57 polgár közül annak az 53 személynek a belvárosi telektulajdonlását mutatja be, akik a fenti időszakban hat, egymást időben részben átfedő, részben követő városvezetői kör tagjai voltak. A pályafutásuk során mindkét posztot vagy csupán polgármesterséget betöltő személyek tisztségviselésük alatt lakhelyként szolgáló ingatlanait egyaránt piros szín jelöli. A karrierjük során a városbírói – rangban második – posztig jutó polgárok tisztségviselésük idején lakott ingatlanai rózsaszínnel kerültek ábrázolásra.

Ha a későbbi főtisztviségek viselői korábban ugyanott laktak, mint városbírói vagy polgármesterei idején, azt nem tüntettük fel a térképen. Külön szín emeli ki azonban azokat a telkeket, ahol egy későbbi városvezető a főtisztviselés előtt lakott. Ennek értelmében a későbbi polgármesterek korábbi belvárosi lakhelyeit sötétzöld, míg a későbbi városbírók korábbi belvárosi ingatlanait világoszöld színezés

The properties of mayors and town judges in the inner town of Sopron, 1480–1600 (Commentary to Plate B.1.2)

Károly Goda

The six maps presented here show the plots owned by persons who held the main offices in Sopron, those of mayor and town judge, between 1479/1480 and 1599/1600. The 53 persons presented here out of 57 were members of the town's governing elite in six partly-overlapping periods (Groups I–VI). The properties used as dwellings during the office-holding periods of those burghers who held both offices or were only mayors are shaded with red. The properties used as dwellings during the office-holding periods of those burghers who held only the office of town judge (the second office in rank) are shaded with pink.

If the office-holders lived in the same place during their office-holding as before, the former dwellings are not marked in any special way. If these persons had a different dwelling before their office-holding, however, this is marked on the maps. Thus those plots inhabited by mayors before their office-holding are shaded with dark green; those of future town judges are shaded with light green. The ecclesiastical buildings are

mutatja. Az egyházi épületeket szürke, míg a mindenkori városházát sárga szín jelöli.

A **B.1.2.a** térkép az 1480–1490-es években a város élén álló tízfős, vezetői szerepét már 1480 előtt megkezdő I. városbírói (három fő) és polgármesteri (hét fő) kör belvárosi telektulajdonlását mutatja be. A **B.1.2.b** térkép az 1490–1500-as években meghatározó hétfős II. városbírói (két fő) és polgármesteri (öt fő) csoport ingatlanait ábrázolja. A **B.1.2.c** térkép az 1510–1520-as években a várost irányító tizenkét fős III. városbírói (hat fő) és polgármesteri (hat fő) kör lakhelyeit jeleníti meg. A **B.1.2.d** térkép az 1530–1540-es években domináns nyolcfős IV. városbírói (három fő) és polgármesteri (öt fő) csoport telekállományát jelzi. A **B.1.2.e** térkép az 1550–1570-es években a város élén álló tízfős V. városbírói (három fő) és polgármesteri (hét fő) kör lakhelyeit mutatja be. Végezetül a **B.1.2.f** térkép az 1580–1590-es években irányító hatfős VI. vezetői csoport belvárosi telektulajdonlását ábrázolja.

A soproni városbírók és polgármesterek 15. század végi és 16. századi vezetői csoportjainak belvárosi ingatlanállománya jellemzően feltétlenül ki kell emelni a rendelkezésre álló telkek rendkívül korlátozott számát. A száznál nem sokkal több belvárosi telek közül ráadásul csupán csekély számú ingatlan bírt jelentős presztízzsel, ami tovább szűkítette a válogatás lehetőségét. Ennek megfelelően a IV. csoport kivételével a Fő tér mindig meghatározó jelentőségű hatalmi centrumnak számított. Emellett mindegyik irányító kör bírt a Fő térieken kívül is domináló telkeket. Ilyen volt például az első és a harmadik vezetői kör idején a ferences templom és kolostor mögötti terület, amelyet az utóbbi csoport esetében kiegészített az Orsolya tér környéki alkalmi hatalmi centrum. Ezzel szemben a vezető polgárok második körénél a Fő tér mellett a Szent György utca északi része páratlan (keleti) oldalának telkei játszottak meghatározó szerepet. A negyedik befolyásos irányító csoport túlnyomórészt a Szent György utca északi, páros és páratlan oldalán bírtokolt házakat. Végül az ötödik és a hatodik csoport esetében visszatért a Fő tér meghatározó szerepe, amit a Szt. György-templom környéki telkek jelentősége egészített ki.

Ha az egyes csoportokra való tekintet nélkül összevetjük a polgármesterségig elért személyek telkeit a csupán városbírói eljutó polgárok ingatlanainak elhelyezkedésével, akkor a következő megállapításokra juthatunk. Az Orsolya tér környékén a III. csoport idején kialakult átmeneti hatalmi centrumtól (23., 24., 25., illetve 106. telkek) eltekintve a mindenkor, polgármesterségig jutó személyek telkei döntően három területre koncentráálódtak. Ide tartozott a Fő tér vonzáskörzete, a ferences templom és kolostor körüli és főként mögötti ingatlanok (I., III. és IV. csoport) és a Szt. György-templom vonzáskörzete (I., II., IV., V. és VI. csoport). Egyes esetekben természetesen a városbírói eljutó polgárok is bírtak Fő téri telkeket (I., II. és III. csoport). Zömük azonban a belváros nyugati-délnyugati részében, azaz a Templom utca és a ferences templom és kolostor környezetének kevésbé meghatározó ingatlanjaiban (I., III. és V. csoport), illetve a Hátsókapu környékén (II., III. és IV. csoport) lakott. Végezetül hasonló megállapításra juthatunk a későbbi városvezetők korábbi belvárosi telkeivel kapcsolatban is. Egy részük ugyan komoly presztízsű területeken helyezkedett el, mint például a Fő tér (II. és V. csoport), illetve a ferences templom és kolostor vonzáskörzete (III., IV. és V. csoport), többségük mégis a belváros délnyugati részében (II., III., IV. és V. csoport) feküdt.

Az archontológiai adatok forrása: Goda 2007. A birtoklástörténeti adatok forrása: Dávid–Goda–Thirring 2008.

Kommentárok a Sopront ábrázoló városképekhez (C.2–C.5 táblák)

Dávid Ferenc

C.2.2 Sopron belvárosának alaprajza, 1622

Sterbenz Károly tollrajza a bécsi Kriegsarchivban található eredeti után (Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Wien, Kartensammlung Inland C V 1-2-450)

A rajz a városfalakat, kapukat és az árkokat madártávlatból, a belváros alaprajzát pedig vonalasan ábrázolja. Olasz nyelvű feliratai a kapuk nevein kívül a lezajlott országgyűlés eseményeivel kapcsolatos helyeket jelölik meg, a város és környéke hevenyészett domborzati leírása is hadi ismeretekkel bíró följegyzőre vall.

Irodalom: Eperjessy 1929, Nr. 2568.; Mollay 1942.

C.3.1 Sopron látképe, 1681 [Oedenburg in Niederungarn]

Daniel Suttinger (Penig, Chemnitz mellett 1640 – Drezda 1690 k.), metszette Christoph Weigel (1654–1725)

Rézkar, színezett, 460 × 630 mm

Soproni Múzeum, SOM-KP 54.510.1; Soproni Levéltár; MNM Történeti Képcsarnoka

Korábbi emblemikus Sopron-ábrázolások – egy 16. századi alsó-ausztriai naptár fametszete (11. ábra) és Lackner Kristóf rézmetszete (9. ábra) –

marked with grey, the town hall (the place of which had shifted once during the analysed time period) is marked with yellow.

Map **B.1.2.a** shows inner-town properties owned by the governing elite in the 1480s and 1490s (Group I). This consisted of ten persons, three town judges and seven mayors, some of whom had already occupied leading positions before 1480. Map **B.1.2.b** displays properties of the leading group (Group II) in the 1490s and 1500s, altogether seven persons (five mayors and two judges). Map **B.1.2.c** renders the houses owned by the main office-holders in the 1510s and 1520s, a group of twelve persons (six mayors and six judges, Group III). Map **B.1.2.d** shows properties of the mayors (five persons) and judges (three persons) active in the 1530s and 1540s (Group IV). Map **B.1.2.e** presents the houses owned by ten leaders of the town from the 1550s to the 1570s (seven mayors and three judges, Group V). Finally, Map **B.1.2.f** shows the properties of those six persons who governed the town in the 1580s and 1590s (Group VI).

When drawing conclusions from the location of real estates owned by the mayors and town judges in the inner town of Sopron, one must emphasize the very limited number of available properties. There were hardly more than one hundred plots, and only a few of those were really prestigious, which further narrowed down the choice. Throughout the entire period, the most decisive centre of power (except for Group IV) was the Fő tér (Main Square). Besides, all groups of leaders also owned prestigious properties in areas outside the Main Square. Such an area was, during the leadership of Groups I and III, the row behind the Franciscan friary, which was complemented in case of Group III with a temporary concentration around Orsolya tér. The range of properties owned by Group II was different: besides the Main Square it encompassed the eastern row of houses in the northern half of Szent György utca. Group IV of the town leaders owned plots on both sides of the northern half of Szent György utca. Finally, with Groups V and VI the prevalence of the Main Square became more emphatic again, complemented by some plots around St George's Chapel.

If one compares those plots owned by the mayors with those in the hands of persons who only reached the position of town judge, irrespective of the individual groups, the following observations can be made: apart from the temporary occurrence of leaders' houses around Orsolya tér in Group III (plots No. 23, 24, 25 and 106), the properties owned by the mayors concentrated in three areas: the Main Square, the area around and behind the Franciscan friary (Groups I, III, IV), and the area around St George's Chapel (Groups I, II, IV, V, VI). In some cases, burghers reaching only the position of town judge possessed plots on the Main Square (Groups I, II, III). Most of them, however, resided in the western and south-western part of the inner town, that is, in the less prestigious houses of Templom utca and in the vicinity of the Franciscan friary (Groups I, III, V) as well as in the vicinity of Hátsókapu (Groups II, III, IV). The same conclusions apply to those plots owned by the later leaders before being elected to their offices: a few of them started out in prestigious plots around the Main Square (Groups II, V) or the Franciscan friary (Groups III, IV, V), but the majority lived in the south-western corner of the inner town (Groups II, III, IV and V).

Source of the archontological data: Goda 2007.; source of data on house-ownership: Dávid–Goda–Thirring 2008.

Commentaries on the town views of Sopron (Plates C.2–C.5)

Ferenc Dávid

C.2.2 Survey of the centre of Sopron, 1622

Original in Vienna, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Wien, Kartensammlung Inland C V 1-2-450, re-drawn by Károly Sterbenz.

The drawing depicts the town walls, the gates and the ditches from a bird's eye perspective, whereas the ground plan of the inner town is rendered as a line drawing. The accompanying captions, in Italian, name the gates and other locations that were important for the diet that took place in Sopron in 1622. The sketchy description of the relief in and around the town reveals its author's military expertise.

Literature: Eperjessy 1929, Nr. 2568; Mollay 1942.

C.3.1 View of Sopron, 1681 [Oedenburg in Niederungarn]

Daniel Suttinger (Penig by Chemnitz, 1640 – Dresden, c.1690), copper cut by Christoph Weigel (1654–1725)

coloured copper cut, 460 × 630 mm

Soproni Múzeum, SOM-KP 54.510.1 Soproni Levéltár [Sopron Archives]; MNM Történeti Képcsarnoka [Historic Image Collection of the National Museum of Hungary]

After earlier depictions of Sopron in an emblematic manner – a woodcut in a Lower-Austrian calendar from the sixteenth century (see Fig. 11) and

után ez a város első, természet utáni rajz alapján készített látképe. A Lőverekből, körülbelül a Panoráma út egyik pontjáról ábrázolja a települést széles természeti keretben, az északi dombkaréj mögött a Fertővel. A metszet Eleonóra császárné magyar királynővé koronázására készült (Sopron, 1681. december 9.), s ez magyarázza, hogy a látkép Sopront a tágasabb vidék e jól ismerhető pontjához köti. Gondosan ábrázolja a várost körbevevő természetet, a Lőverek aljától a Hosszú sori városfalig terjedő szántókat, a bécsi-dombi szőlőket, a Szárhalmi-erdőt. A városfalon kívül fekvő, fallal körülvett majorságok közül is ábrázol egyet, talán egy, a Rák-patakra szolgáló malmot, azaz a megművelt és az „igazi” természet bukolikus képét fedezi fel a város környezetében. A külső és a belső városfal kettős gyűrűjében, a külváros alacsonyabb s a belváros magasabb házai közül emelkednek ki a névvel nevezhető védművek, templomok és egyházi intézmények, sokuk olyan részletekkel, amelyeknek ez az egyetlen hiteles képi tanúja. Ilyen például a jezsuiták Szélmalom utcai nemesi konviktusának ároktetőkkal fedett tömbje (1.) és fővényvermi kollégiumuk tornyos homlokzata (3.), ilyen a belvárosban a Szt. György-templom homlokzati tornyának ábrázolása (8.) és a Hátsókapu magas, kontyolt nyeregteretűvel kiemelkedő tömbje (9). A számmal jelölt s feliraton névvel is megörökített objektumok rajza nagyon pontos, a házaké csak tömegükben és arányaikban az. A kísérőszöveg a város földrajzi elhelyezkedését és történetét ismerteti s utal annak római eredetére.

Irodalom: Rózsa 1998, 137–141.

C.3.2 Sopron és környéke látképe, 1841 [Die königliche Freistadt Oedenburg in Ungarn mit Umgebung (Westliche Ansicht)]

Hárosy Zsigmond kőrajza. Kiadta Pilaty und Lochle, München.

litográfia, 590 × 780 mm

Soproni Múzeum, SOM-KP 54.514.1

A kőrajz Daniel Suttlinger 1681-ben kiadott városképével és (C.3.1) Richter 1810 körül kiadott színezett metszetével azonos nézőpontból készült, oly pontosan, hogy az egyes épületeket ábrázoló részleteik összevethetőek. A cél is azonos: a várost a tágabb földrajzi környezetébe ágyazva kívánja bemutatni. Idetartozik a Fertő partján álló települések és a távolabbi városok egy-egy igen tiszta időben kivehető tornya – Mosoné, Magyaróváre – és a pozsonyi vár. A várost körülvevő természet elemei is összevethetők Suttlinger városképével. A táj bukolikus, elemeit, azaz a városlakók által élvezett természetes környezetet érzékelteti a Lőver kerti pavilon részlete, amelyből a rajzot készítették, valamint a kert szélén sétáló polgárok, polgárnők és gyermekek. A megművelt természetet mutatja be a Hosszú sori városfal és a Lőverek közti szántókkal és legelőkkel, rajtuk bókláló marhákkal, valamint az ösvényeken poroszkáló lovasok és a földúton vágató szekér. Beljebb a Hosszú sori városfal látható, bástyákkal, kerti házakkal. A feliratok egyébként a város 33 objektumát külön is megnevezik, templomokat, egyházi intézményeket, oktatási és igazgatási épületeket, katonai létesítményeket és nevezetes tulajdonosok magánépületeit. A metszet terjedelmes kiegészítő szövege pedig a város történetét és modern jelenét egyaránt ismerteti. (Julius von Hárosy: *Denkwürdigkeiten der Königl. Freistadt Oedenburg, so wie auch sämtlicher Umgebung. Ein erläuterndes Beiblatt zu Sigmund von Hárosy's Zeichnung derselben. Gedruckt bei Georg Franz in München, 1841. 9 p.*)

Irodalom: Askercz 1972, 159.

C.4.1 Sopron madártávlati képe, 1700 [Stadt Oedenburg in Nieder Ungarn]

Zacharias Michel (Pirchendorf, Brandenburg, 1675 e. – Sopron, 1704)

Rézmetszet, 220 × 250 mm

Soproni Múzeum, SOM-KP 54.509.1

A metszet keletről, a Kurucdomb felől, a természet utáni ábrázolás szabályai szerint fölvev, de a természetesenél magasabban, azaz a madártávlatnak megfelelő nézőpontból mutatja a várost, torzított térkép-alapra emelt, részleteiben elemző rajzmodorban. A külső és belső városfalak, az árkok, a vízhalózat rendszerét alaposan és részletesen ábrázolja, valamennyi utca megjelenítésére törekszik, s ebbéli igyekezetében torzítja a házsorok megjelenítését. 21 pontba foglalt létesítménylistája a kül- és belvárosi városfal valamennyi kapuját, a város összes templomát, egyházi létesítményét és szinte minden közintézményét magába foglalja. A metszet, amelyet soproni könyvkötő készített, a helyi közönség érdeklődését kívánta szolgálni, történeti elemzésre ezért különösen alkalmas, az egyes objektumok képére nézve azonban megbízhatatlan forrás, szerzője kisebb rajztudásának megfelelően.

Irodalom: Csatkai 1956, 158.; Askercz 1972, 159.

an etching by Kristóf Lackner (see Fig. 9) – this is the first view of the town based on a drawing made after nature. It shows the settlement set in a broad landscape from the Lőver hills, from a point around today's Panoráma út. Behind the northern ridge of hills, Lake Fertő (Neusiedler See) is also visible. The etching was made for the coronation of Empress Eleonora as Queen of Hungary in Sopron on 9 December 1681. This explains the need to tie Sopron to a well-recognizable element of its broader surroundings. The view pays close attention to the landscape around the town, the ploughlands stretching from the feet of the Lőver hills to the outer town walls behind Hosszú sor (Lange Zeile), the vineyards on Bécsi domb and the Szárhalmi forest. It also depicts one of the walled farms outside the town walls, probably with a mill built on the Rák brook, thus the artist discovers the bucolic image of cultivated and "real" nature in the surroundings of the town. Several buildings encircled by the double circuit of the outer and the inner town walls can be identified by name, rising up among the smaller dwellings of the suburbs and the taller houses of the town centre. For many of these, this image is their only authentic rendering. Cases in point are the boarding school of the Jesuits for noble youth in the Szélmalom utca (Windmühlgasse, No. 1), a bulky block covered with parallel gabled roofs, and the towered façade of their other college in the Fővényverem (Sandgrube, No. 3). In the town centre, a unique feature of this image is the depiction of the tower at the front of St George's Church (No. 8) and the bulk of the Back gate (Hinderthor), which stands up with its hipped saddle roof (No. 9). The image of the numbered objects named in the captions is very accurate, that of the houses is correct only as far as their bulk and proportions are concerned. The accompanying text describes the geographical setting and history of the town, including a reference to its Roman origin.

Literature: Rózsa 1998.

C.3.2 View of Sopron and its environs, 1841 [Die königliche Freistadt Oedenburg in Ungarn mit Umgebung. (Westliche Ansicht)]

Lithograph by Zsigmond Hárosy, printed by Pilaty und Lochle, Munich.

lithograph, 590 × 780 mm

Soproni Múzeum, SOM-KP 54.514.1

The lithograph shows Sopron from the same viewpoint as Daniel Suttlinger's copper cut (C.3.1) published in 1681, as well as the coloured etching published by Richter in 1810. The renderings are so accurate that their details depicting particular buildings can be compared. The aim of the three works was also the same, namely to depict the town embedded into its broader environs. Such landmarks include settlements by the Fertő (Neusiedler See) and the towers of faraway towns that can be identified in extremely clear weather: those of Moson, Magyaróvár, and the castle of Pressburg. The features surrounding the town can also be compared with Suttlinger's view. The landscape is bucolic; the pavilion in a Lőver garden from where the drawing was made highlights elements of nature enjoyed by the townsfolk; there are burghers with their wives and children strolling at the edge of the garden. Cultivated nature is represented by the ploughlands between the outer town walls and the Lőver hills, the cattle wandering around, the riders ambling on the paths, and the cart spurring on the dirt road. Further inwards one can see the town walls behind Hosszú sor (Lange Zeile) with bastions and garden houses. The captions name 33 particular town buildings: churches, ecclesiastical institutions, buildings of education and administration, military establishments and private houses with notable owners. The lengthy accompanying text to the image describes both the history and contemporary state of the town (Julius von Hárosy: *Denkwürdigkeiten der Königl. Freistadt Oedenburg, so wie auch sämtlicher Umgebung. Ein erläuterndes Beiblatt zu Sigmund von Hárosy's Zeichnung derselben. Gedruckt bei Georg Franz in München, 1841. 9 p.*)

Literature: Askercz 1972, 159.

C.4.1 Bird's eye view of Sopron, 1700 [Stadt Oedenburg in Nieder Ungarn]

Zacharias Michel (Pirchendorf, Brandenburg, before 1675 – Sopron, 1704)

copper cut, 220 × 250 mm

Soproni Múzeum, SOM-KP 54.509.1

The etching shows the town from the east, from the Kurucdomb, in a style following the rules of depicting after nature, but from a higher vantage point than natural, resulting in a bird's eye view. The manner of drawing is detailed and analytical, using a distorted map as its basis; the inner and outer town walls, the system of ditches and water management are depicted meticulously. The artist makes an effort to show every single street, by which the rows of houses get distorted. The list of 21 numbered public buildings includes all the gates of the inner and outer town walls, all churches and ecclesiastical establishments, and practically all public institutions. The etching, designed by a Sopron bookbinder, was meant to cater for the needs of a local audience. Therefore it is eminently suitable for historical analysis; however, it is unreliable concerning the depiction of the individual buildings, due to the limited drawing skills of its author.

Literature: Csatkai 1956, 158.; Askercz 1972, 159.

C.4.2 Sopron látképe 1730 körül [Sempronium – Oedenburg]

Friedrich Bernhard Werner (Reichenau, 1690 – Boroszló, 1778) tollrajza alapján Johann Christian Leopold (Augsburg, 1699 – Augsburg, 1775)
Rézkarca, színezett, 220 × 280 mm
Soproni Múzeum, SOM-KP 54.517.1

A rézkarca a Kurucdomb felől, a Zacharias Michel által választott nézőpontból ábrázolja a várost, úgy tehát, hogy a horizont a belváros hossz-tengelyével párhuzamos, azaz annak várfalai, kapui és az erődítmény fölé emelkedő templomai képezik az ábrázolás főtémáját. A természetes látványt érzékeltető ábrázolásmód elfedi, hogy Werner több nézőpontot alkalmazott és egyesített, hogy a legfontosabb látványelemek ne kerüljenek takarásba. A táji környezet is komponált, a Lőverek ismeretlen célú toronnyal koronázott dombja és a Koronázódomb, amelynek tetején ugyancsak ismeretlen építmény látszik, magasabb a rajzon a valóságosnál. A tizenkét számozott és feliratozott építményt egyébként helyesen és részletesen ábrázolja, s az 1700 után készült építmények – így a domonkosok templomának építésközi állapota a Hosszú soron és a jezsuiták kollégiumának hosszú tömbje a Szt. György-templom mellett – városépítész-történeti fontosságú rajzolt adatok.

Irodalom: Rózsa 1974, 28–41.; Rózsa 1996, 202–203.

C.5.1 Sopron északról, 1840

Wigand
akvarell, 150 × 205 mm
magántulajdon

Az 1840-ben készült akvarell Johann Vinzenz Reim 1830 körül készített színezett metszetét másolja. A Bécsi kapu előtt a 18. század végétől keletkezett külvárosból tekint Sopronra, s a keletről nyugat felé szalagszerűen elhelyezkedő várost a Lőverek, a Harkai-domb és a Kurucdomb előtt s alatt ábrázolja.

Irodalom: Askercz 1995, 38.

C.5.2 Sopron délről, 1830 körül

Johann Vincenz Reim (1796–1858)
színezett rézmetszet, 100 × 160 mm
magántulajdon

A 19. század első harmadában a városképek iránti igény megnőtt, s a nagyobb városokról képsorozatot készítettek, amelyek azok fekvését minden oldalról megörökítették. J. V. Reim Sopronról készített rajzai közül, amelyeket maga metszett és színezett, a város északi, a Bécsi kapu előtti elővárosból és az itt bemutatott déli, a Balfi kapu előtti út felől szemlélt összképe ismert, valamint egy-egy, a színházat és Szt. Mihály-templomot ábrázoló metszete is. A Balfi kapu előteréből készült rajz a termékeny mezők és az épített település együttesét kívánta megörökíteni, nem túl sok vonallal, azaz könnyed érzetet keltve. A városkép pontosan felvett, még egyes épületek is követhetők a fényképezés koráig.

Irodalom: *Österreichisches Biographisches Lexikon* 1815–1950, Bd. 9. Lfg. 41. 40. o.; Askercz 1995, 37.

C.5.3 Sopron nevezetességei, 1854 [Oedenburg und seine Umgebung]

Reschka, Österreichischer Lloyd, Triest
színezett acélmetszet, 210 × 280 mm
Soproni Múzeum, SOM-KP 54.784.1

A gyűjteményes látkép a 19. század ismert grafikai műformája. A Triestben működő Österreichischer Lloyd kiadónak sok hasonló lapja ismert, közülük Reschka Veronáról, Kassáról, Bécsről készített a sopronihoz hasonló lapot. A középkép a Bécsi-dombról széles rátekintést ad a városra, a mellékképeken szinte egyenlő súllyal szerepel Sopron régisége és modernsége. A régiséget a 19. század közepén immár elfogadott gótika jeleníti meg – a Szt. Mihály-templom és a bánfalvi pálos kolostor temploma –, a modernséget a Déli pályaudvar, a Megyeháza, a színház, s a Széchenyi palotája. Két mellékkép jelzi, hogy Sopronnak köze van a Fertőhöz: Balf és Fertőboz képe terjeszti ezt a hírt.

C.4.2 View of Sopron, c.1730 [Sempronium – Oedenburg]

Etching by Johann Christian Leopold (Augsburg 1699 – Augsburg 1775), based on a pen drawing by Friedrich Bernhard Werner (Reichenau, 1690 – Wrocław, 1778)
coloured copper cut, 220 × 280 mm
Soproni Múzeum, SOM-KP 54.517.1

The etching shows the town from the east, from the Kurucdomb, similar to the one designed by Zacharias Michel (C.4.1). The horizon is thus parallel to the longitudinal axis of the inner town, making the town walls, gates and churches rising above the fortifications the main theme of the image. The natural manner of the depiction hides the fact that Werner used and united several vantage points to avoid the overlapping of the main sights. The natural environment is also artistically composed: the Lőver hills, crowned by a tower of unknown purpose, as well as the Koronázódomb ("Crowning-hill") with a similarly unknown building on its top, are rendered higher than in reality. The twelve numbered and named buildings are depicted correctly and meticulously; the visual data of the etching on buildings erected after 1700 – the church of the Dominicans under construction on the Hosszú sor (Lange Zeile) and the long block of the Jesuit College beside St George's Church – are of prime historical importance.

Literature: Rózsa 1996, 202–203.; Rózsa 1974, 28–41.

C.5.1. Sopron from the north, 1840

Wigand
aquarelle, 150×205mm
private collection

The aquarelle painted in 1840 copies a coloured etching made by Johann Vinzenz Reim around 1830. The artist looks at Sopron from the suburb that developed in front of Bécsi kapu (Wiener Thor) from the end of the eighteenth century onwards. The image depicts the town as a band from east to west, in front of and below the Lőver hills, the hill of Harka and Kurucdomb.

Literature: Askercz 1995, 38.

C.5.2. Sopron from the south, c.1830

Johann Vincenz Reim (1796–1858)
coloured copper cut, 100 × 160 mm
private collection

In the first third of the nineteenth century, when the demand for town views increased, image series were produced, rendering the layout of bigger towns from all sides. From the series designed by J. V. Reim on Sopron, which the artist himself etched and coloured, two full views are known: the one showing the town from north, from the suburb that developed in front of Bécsi kapu (Wiener Thor), and the one reproduced here, looking at the town from the south, from the road in front of the Balfi kapu (Schlipperthor), as well as two etchings depicting the theatre and St Michael's Church respectively. The image from the south renders a unity of fertile fields and the built settlement with just a few lines, thus giving a light impression. The town view is accurate; even individual buildings can be followed up to the age of photography.

Literature: *Österreichisches Biographisches Lexikon* 1815–1950. Bd. 9. Lfg.41. p. 40.; Askercz 1995, 37.

C.5.3 Sights of Sopron, 1854 [Oedenburg und seine Umgebung]

Reschka, Österreichischer Lloyd, Triest
Coloured steel engraving, 210 × 280 mm
Soproni Múzeum, SOM-KP 54.784.1

The collection of sights is a well-known graphic genre of the nineteenth century. The Trieste publishing house Österreichischer Lloyd printed several similar sheets, among others those of Verona, Kassa (Košice) and Vienna, all designed by Reschka. The central image provides a broad view of the town seen from the Bécsi domb; the accompanying images pay equal attention to the ancient and modern features of Sopron. The historical periods are represented by Gothic buildings – St Michael's Church and the church of the Pauline monastery of Bánfalva – a style appreciated again in the middle of the nineteenth century; modernity comes in with the Southern railway station, the County Hall, the theatre and the palace of the Széchenyi family. Two side-images indicate that Sopron is related to Lake Fertő (Neusiedler See): those of the villages Balf (Badeort Wolfs) and Fertőboz (Holling).